

BÖLÜM 3/1

AÇIK KAYNAK KODLU YAZILIMIN TÜRLERİ,
TİCARİLEŞMESİ VE FİKİR VE SANAT ESERLERİ
KANUNU KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ--
OĞUZ CÖMERT
ZEYNEP YAZICI

ÖZET

Açık kaynak kodlu yazılımlar, kullanan kişiler tarafından duyulan güvenle ve kullanım rahatlığı ile günlük hayatta daha fazla yer edinmektedir. Açık kaynak kodlu yazılımları kullanan kişilerin sayısının günden güne artması ile çeşitli kullanım alanları ve türleri ortaya çıkmaktadır. Herkesin kolaylıkla erişebildiği ve geliştirebildiği açık kaynak kodlu yazılımların kopyalanmasının ve dağıtılmasının engellenmesi adına bu yazılımlar Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında eser olarak kabul edilmiş ve telif hakkı koruması altına alınmıştır. Aynı zamanda açık kaynak kodlu yazılımlara ilişkin farklı görüşler ileri sürülerek özgür yazılım kavramı ortaya çıkmıştır. İşbu makalede, açık kaynak kodlu yazılımın türleri, ticarileşmesi, Özgür Yazılım Vakfı ve Açık Kaynak Girişimi eksenindeki gelişme süreci ile Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu tahtındaki hukuki konumu incelenmektedir.

→ ANAHTAR KELİMELELER

AÇIK KAYNAK KODLU YAZILIM, ÖZGÜR YAZILIM, FİKİR VE SANAT ESERLERİ, TELİF HAKKI, KAYNAK KODLARI, İŞLETİM SİSTEMİ.

I. GİRİŞ

Teknolojinin ve bilişimin yön verdiği günümüz dünyasında bilgisayar yazılımları, hayatımızın birçok alanında karşımıza çıkmaktadır. Özellikle mülkiyet düşüncesinin kişilerin hayatındaki yerinin azalması isteği ile birlikte gelişen ve yer edinen açık kaynak kodlu yazılımlar, kamu ve özel sektörde kullanıcıların hayatlarına büyük kolaylıklar getirmeyi amaçlamaktadır. Açık kaynak kodlu yazılımların bu denli yaygın kullanılmaya başlanması ile birlikte kullanımına dair ortada soru işaretleri oluşmaya başlamıştır. Bu sorulardan yola çıkarak yaptığımız bu çalışma kapsamında açık kaynak kodlu yazılımların ticarileşmesi ve türleri değerlendirilmekte, ayrıca açık kaynak kodlu yazılımların Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında eser olarak ele alınıp alınmayacağı ve telif hakları hususları incelenmektedir.

II. AÇIK KAYNAK KODLU YAZILIM VE TÜRLERİ

A. Açık Kaynak Kodlu Yazılım

Açık kaynak kodlu yazılımlar; herkesin kolayca erişim sağlayabileceği, kullanıcıların bilgisi ve isteğine göre düzenlemeler ve incelemeler yapabileceği, halihazırda başka bir kişi tarafından oluşturulmuş olan bir kodu geliştirerek yeni bir kod oluşturabildiği kaynak kodlardır. Açık kaynak kodlu yazılımlar, kaynak kodlarını oluşturan kişiler tarafından, dileyen ve ilgili konuda bilgisi olan herkesin özgürce kullanabilmesi veya kodu geliştirebilmesi için; öğretici ve yarar amacı sağlamak adına erişimine izin verilen ve kişiselleştirme yapılabilen kodlardır.

Açık kaynak kodlu yazılımlarda, yazılımcı tarafından yazılmış olan kodlar görüntülenip değiştirilebilmekteyken, kapalı kaynak kodlu yazılımlarda ise yazılımcı tarafından oluşturulan kodlara erişim yoktur. Kapalı kaynak kodları sadece ilgili kodu oluşturan yazılımcının tekelindedir. Bir örnekle açıklamak gerekirse; bir restorana gidip yemek siparişi verildiğinde, müşteri, gelen yemeğin yapılıırken neler kullanıldığı ve nerede hazırlandığını bilemez. Sadece yemeğin kendisine gelen son halini görebilir. Kapalı kaynak kodlu yazılımlar için bu benzetmeyi yapmak yerinde olacaktır. Açık kaynak kodlu yazılımlar ise açık büfe restoranlardaki yemeklere benzetilebilir. Aslında yine yemeği başka bir kişi yapmıştır ancak bu sefer tabaklamayı yapmak müşterinin kendi elindedir. İsteddiği üründen istediği kadar ve şekillerde alabilir, kullanabilir ve kişiselleştirebilir.

1. Açık Kaynak Kodlu Yazılımın Dağıtım Koşulları

Açık kaynak kodlu yazılım, sadece kaynak koduna erişim anlamına gelmemektedir. Açık kaynak kodlu yazılımın dağıtım koşulları; serbest yeniden dağıtım, kaynak kodu, türetilmiş işler, yazarın kaynak kodunun bütünlüğü, kişi ve gruplara karşı ayrımcılık gözetmeme, çalışma alanlarına karşı ayrımcılık yapmama, lisansın dağılımı, lisansın bir ürüne özel olmaması, lisansın diğer yazılımları kısıtlamaması, lisansın teknolojiden bağımsız olması gibi aşağıda açıklanan kriterlere uygun şekilde olmalıdır¹:

DİPNOT

¹ <https://opensource.org/osd>, Erişim Tarihi: 19.08.2021.

BÖLÜM 3/1

a. Serbest yeniden dağıtım

Lisans, herhangi bir tarafı, yazılımı birkaç farklı kaynaktan programları içeren toplu bir yazılım dağıtımının bir bileşeni olarak satmasını veya başka birine vermesini kısıtlamaz. Lisans, bu tür bir satış için telif hakkı veya başka bir ücret gerektirmez.

b. Kaynak kodu

Program kaynak kodu içermelidir ve kaynak kodun yanı sıra derlenmiş formda dağıtımına izin vermelidir. Kaynak kodu, bir programcının programı değiştireceği tercih edilen form olmalıdır. Kasıtlı olarak karıştırılmış kaynak koduna izin verilmez. Bir ön işlemcinin veya çevirmenin çıktısı gibi ara formlara izin verilmez.

c. Türetilmiş işler

Lisans, değişikliklere ve türetilmiş çalışmalara izin vermeli ve bunların orijinal yazılımın lisansı ile aynı koşullar altında dağıtılmasına izin vermelidir.

d. Yazarın kaynak kodunun bütünlüğü

Lisans, kaynak kodunun değiştirilmiş biçimde dağıtılmasını ancak lisans, "yama dosyalarının" kaynak kodla birlikte, derleme sırasında programı değiştirmek amacıyla dağıtılmasına izin veriyorsa kısıtlayabilir. Lisans, değiştirilmiş kaynak koddan oluşturulan yazılımın dağıtımına açıkça izin vermelidir. Lisans, türetilmiş çalışmaların orijinal yazılımdan farklı bir ad veya sürüm numarası taşımasını gerektirebilir.

e. Kişi ve gruplara karşı ayrımcılık gözetmeme

Lisans, herhangi bir kişi veya kişi grubuna karşı ayrımcılık yapmamalıdır.

f. Çalışma alanlarına karşı ayrımcılık yapmama

Lisans, hiç kimsenin programı belirli bir çalışma alanında kullanmasını kısıtlamamalıdır.

g. Lisansın dağılımı

Programa bağlı haklar, bu taraflarca ek bir lisans yürütülmesine gerek kalmadan programın yeniden dağıtıldığı herkes için geçerli olmalıdır.

h. Lisansın bir ürüne özel olmaması

Yazılıma bağlı haklar, programın belirli bir yazılım dağıtım bölümüne bağlı olmamalıdır. Program bu dağıtımdan çıkarılırsa ve programın lisans koşulları dahilinde kullanılır veya dağıtılırsa, programın yeniden dağıtıldığı tüm taraflar, orijinal yazılım dağıtımıyla bağlantılı olarak verilenlerle aynı haklara sahip olmalıdır.

i. Lisansın diğer yazılımları kısıtlamaması

Lisans, lisanslı yazılımla birlikte dağıtılan diğer yazılımlara kısıtlama getirmemelidir.

j. Lisansın teknolojiden bağımsız olması

Lisansın hiçbir hükmü, herhangi bir bireysel teknolojiye veya arayüz stiline dayanmamalıdır.

Dağıtım koşulları yukarıda belirtilmiş olan açık kaynak kodlu yazılımların faydaları incelendiğinde, bu faydalar (i) herhangi bir lisans maliyeti olmadan sahip olunabilmesi, (ii) bir yazılım satıcısının özel mülkü olmaması, (iii) kullanıcıların yazılımlar üzerinde çalışırken, değişiklik yaparken veya yazılımları dağıtırlarken özgür şekilde hareket etmeleri olarak sıralanabilmektedir. Bu sebeplerden dolayı açık kaynak kodlu yazılımlar pazarda hızlı bir şekilde yer bulmakta ve kâr elde etmektedir².

Açık kaynak kodlu yazılımlar ve kapalı kaynak kodlu yazılımlar arasındaki farklar incelenecek olursa; öncelikle açık ve kapalı kaynak sistemlerinin aralarındaki tek farklılık olmadığını belirtmek gerekmektedir. Kapalı kaynak kodlu yazılımlarda sistemler daha çok bireysel geliştirilerek ve ticari kazanç düşünülerek piyasaya sürülmekteyken, açık kaynak kodlu yazılımlarda sistemlere erişim geniş kitleler tarafından sağlanabildiği için daha çok toplum yararı ön plana çıkmaktadır. Ayrıca açık kaynak kodlu yazılım sistemlerinde kaynak kodları açık olduğu için sistemde gerçekleşen bir hata veya eksiklik daha kolay fark edilip, kullanıcılar tarafından güncelleştirilip, geliştirilebilmektedir. Kapalı kaynak kodlu yazılımlarda ise bu durum geçerli olmayacaktır. Bu kodlarda erişim sınırlı olduğundan dolayı hata veya eksikliklerin fark edilmesi yazılımcının sorumluluğundadır.

Kapalı kaynak kodlarında, açık kaynak kodlarının aksine kaynak kodları gizlidir. Kapalı kaynak yazılım kodunun sahibi, kullanıcıların bu kaynak kodlarına erişimine ve değişiklik yapmasına izin vermemektedir. Ayrıca kapalı kaynak kodlu yazılımlarda kâr amacı güdüldüğünden dolayı ya ücret karşılığında satışa çıkarılmakta ya da hiçbir şekilde dağıtılması söz konusu olmamaktadır.

B. Açık Kaynak Kodlu Yazılım Türleri

Açık kaynak kodlu yazılımların kullanımının yaygınlaşması ile birçok tür ortaya çıkmaya başlamış ve bu kodların şeffaflığı ve güvenilirliği bilindiği için, açık kaynaklı kodlar kullanıcılar arasında daha çok tercih edilen bir konuma gelmiştir. Açık kaynak kodlu yazılım türlerine; Linux Çekirdeği ve Dağıtımları (Debian, Fedora, Slackware) - İşletim sistemi, Firefox - Web tarayıcısı, Chromium - Web tarayıcı, LibreOffice - Ofis yazılım setleri, OpenShot - Video düzenleme, Python - Programlama dili, Thunderbird - e-posta, haber grubu, RSS ve sohbet istemcisi en popüler açık kaynak kodlu yazılımlar olarak örnek olarak verilebilir³. Verilen bu örnekleri daha artırmak ve kullanım alanına göre seçmek mümkündür.

Dünyada neredeyse her ülke kendi ihtiyaçları doğrultusunda açık kaynak kodlu bir Linux dağıtımını geliştirmiştir. Ülkemizde de açık kaynak kodlu yazılımların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla TÜBİTAK'ın girişimi ile bu yönde özgür ve açık kaynak kodlu bir işletim sistemi ve bir Linux dağıtımı olan Pardus Ulusal İşletim Sistemi hazırlanmıştır.

III. ÖZGÜR YAZILIM VAKFI VE AÇIK KAYNAK GİRİŞİMİ**A. Tarihsel Gelişimler Işığında Özgür Yazılım Vakfı ve Açık Kaynak Girişimi**

Açık kaynak kodu kavramı 1970 ve 1980'li yıllarda yazılımların ticari hale getirilmesine tepki olarak doğmuştur. Yazılımların ücret karşılığı satılması durumundan hoşnut olmayan yazılımcılar bu duruma bir tepki göstergesi olarak, kendi yazılımlarını ve kaynak kodlarını birbirleriyle paylaşmaya başlamışlar ve bu duruma farklı bir bakış açısı getirmişlerdir. Yazılımcıların birbirleriyle yaptıkları bu paylaşımlar sayesinde kodlar ve yazılımlar gelişip, yararlı hale gelmeye başlamıştır. Yazılımların ticarileşmesine bir tepki olarak ortaya çıkan bu düşünce ile 1983 yılında Özgür Yazılım Vakfı (Free Software Foundation) doğmuştur. Ayrıca, 1998 yılında kamu yararına çalışan bir kurum niteliğindeki Açık Kaynak Girişimi (Open Source Initiative) kurulmuştur.

DİPNOT

² Mustafa Fedai Çavuş, Halenur Soysal Kurt, Kamu Kurumlarında Açık Kaynak Kodlu Yazılımların Kullanımı, Siyaset Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, Temmuz 2017, Cilt: 5, Sayı:3, s. 40.

³ <https://binbiriz.com/blog/ozgur-yazilim-acik-kaynak-kodlu-yazilim-nedir>, Erişim Tarihi:30.08.2021.

BÖLÜM 3/1

Açık ve kapalı kaynağa ek olarak, Free and Open Software Source (FOSS), kullanıcıların yazılıma daha felsefi bir bakış açısıyla erişmelerine olanak tanımaktadır. FOSS bünyesinde, kullanıcıların özgürlüklerini korumayı amaçlayan Özgür Yazılım Vakfı ve güvenilir yazılımların teknik değerlerini güvence altına almayı amaçlayan Açık Kaynak Girişimi bulunmaktadır. Özgür yazılımlar içinde en yaygın lisanslar olan GNU General Public License (GPL) ve GNU Lesser General Public License (LGPL) lisansları dahil olmak üzere, ticari olarak kullanılabilen, değiştirilebilen ve satılabilen çok çeşitli ücretsiz yazılım lisansları mevcuttur⁴.

Özgür yazılım; kullanıcıların yazılımı çalıştırma, kopyalama, dağıtma, inceleme, değiştirme ve geliştirme özgürlüğüne sahip olduğu anlamına gelmektedir. Özgür yazılım kavramındaki "free" ifadesi yazılımın ücretsiz olduğu anlamına değil, özgür olduğu anlamına işaret etmektedir. Ancak özgür yazılım, ticari olmayan anlamına gelmemektedir. Aksine, özgür bir program, ticari kullanım, ticari geliştirme ve ticari dağıtım için de mevcut olmalıdır. Bu politika büyük önem arz etmektedir, çünkü bu politika olmadan özgür yazılım amaçlarına ulaşılabilirdiği söylenemez⁵.

Özgür Yazılım Vakfı, özgür yazılım altında GNU projesini desteklemek üzere 1985 yılında Richard Stallman tarafından kurulmuş bir vakıftır. Dünyanın çeşitli yerlerinden destekçilere sahip olan ve onlarla birlikte ilerleyen vakıf, yazılım kullanan bütün kişilerin özgürlük haklarını savunmaktadır. "Özgür Yazılım Vakfı, bilgisayar kullanıcısı özgürlüğünü desteklemek için dünya çapında bir misyon ile kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur."⁶. Ayrıca yazılımların özgür dağıtım (copyleft) lisansları ile korunmasını tercih eden bir kuruluştur.

Özgür Yazılım Vakfı'nın kurucusu olan Richard Stallman'ın tanımlamasına göre, özgür yazılımın aşağıda sıralanan dört karakteristik özelliğe sahip olması gereklidir⁷:

- Yazılım herhangi bir amaç için özgürce çalıştırılabilir.
- Yazılım gereksinimler doğrultusunda değiştirilebilir.
- Yazılımın kopyaları bedava ya da ücret karşılığında özgürce dağıtılabilir.
- Yazılımın değiştirilmiş sürümleri toplumun gelişmelerden yararlanabilmesi için özgürce dağıtılabilir.

Yukarıda dört madde halinde sıralanmış olan özelliklere sahip olmayan yazılımlar ise özgür yazılım kapsamına dahil edilememektedir. Bu sebeple Özgür Yazılım Vakfı bünyesinde, yazılım kullanıcılarının özgür yazılım hareketine katılarak; yazılımları herkesin kullanımına sunmaları ve destek olmaları, mülkiyet sınırlarının aşarak özgürlüğün yaygınlaşması adımlarının atılması hedeflenmektedir.

DİPNOT

⁴ <https://www.ibm.com/tr-tr/topics/open-source> Erişim Tarihi: 26.08.2021.

⁵ <https://www.gnu.org/> Erişim Tarihi: 28.08.2021.

⁶ <https://www.gnu.org/> Erişim Tarihi: 28.08.2021.

⁷ Sacit Arslantekin, "Özgür Ve Açık Kaynak Kodlu Yazılımlar Ve Bilgi Merkezlerine Etkisi", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Dergisi, C. 44, S. 2, s. 234 naklen Free, 2004, 3.

Açık Kaynak Girişimi ise açık kaynaklı yazılımların tanıtımı için kurulmuş olan ve kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. Açık Kaynak Girişimi, Bruce Perens ve Eric Raymond tarafından 1998 yılında kurulmuştur. Açık Kaynak Girişimi, yirmi yılı aşkın bir süredir açık kaynak kodlu yazılımların farkındalığını ve benimsenmesini artırmak ve açık kaynak uygulama toplulukları arasında köprüler kurmak için faaliyetler göstermektedir. Küresel bir kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olarak Açık Kaynak Girişimi; eğitim, iş birliği ve altyapı aracılığıyla toplumdaki yazılım özgürlüğünü savunur ve açık kaynak hareketine özgü ideallerin ve değerlerin kötüye kullanılmasını önler⁸.

B. GNU Projesi

GNU, özgür yazılım olan bir işletim sistemidir, diğer bir deyişle kullanıcıların özgürlüğüne saygı duyan bir sistemdir. GNU işletim sistemi, GNU Projesi tarafından yayımlanan programlar ve üçüncü taraflarca yayımlanan özgür yazılımların bir araya gelmesinden oluşmaktadır. GNU'nun geliştirilmesi, özgürlüğü ihlal eden yazılımlar olmadan bir bilgisayarın kullanılmasını mümkün kılmıştır⁹.

GNU'nun başlıca ve süregelen hedefi, yüzde yüz özgür yazılım olacak Unix uyumlu bir sistem olmak ve bilgisayar kullanıcılarının yapmak istediği tüm işleri yapması için özgür yazılım sağlamak ve böylece özel mülk yazılımı geçmişte bırakmaktır. GNU'nun amacı yüzde yüz özgür olmak olduğu için, GNU işletim sistemindeki her bileşen özgür olmak zorundadır. GNU yazılımların büyük bir çoğunluğu özgür dağıtım hakkı olan, diğer bir deyişle copyleft yazılımlardır.

Özgür yazılım; kullanıcıların yazılımı çalıştırma, kopyalama, dağıtma, inceleme, değiştirme ve geliştirme özgürlüğüne sahip olduğu anlamına gelmektedir.

IV. BİLGİSAYAR YAZILIMLARININ FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Eser Kavramı

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 1/B maddesi kapsamında, "sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsullerini" içeren yapılar eser olarak kabul edilmektedir¹⁰. Bu Kanun kapsamında eser olmanın şartları şu şekildedir: fikri bir çaba sonucu üretilmiş olma, eser sahibinin hususiyetini taşıma, kanunda sayılan eser çeşitlerinden biri arasına girme ve şekillenmiş olmasıdır. Bu özellikleri taşıyan bir ürün eser olarak değerlendirilmektedir. Yargıtay içtihatlarında da eser kavramının; düşük düzeyli anlatım ve yetersiz bilgilerin hususiyet içermediği, hususiyetin sıradan olmaması ve belli bir düzeyi bulunmak kaydıyla yaratıcılığı zorunlu kıldığı özelliği üzerinde durulmaktadır¹¹.

B. Bilgisayar Yazılımlarının Hukuken Korunması

Bilgisayarların insanlığın yararlanmasına sunulması ile birlikte hem bir tasarım olarak bilgisayarın kendisinin hem de çalışmasına yön veren programların hukuken korunması gerekliliği gündeme gelmektedir. Bilgisayar programlarının korunması, sınırlı erişime sahip olarak kullanılmaktayken veya tek kişinin tekelindeyken korunma ihtiyacı doğmayabilir. Ancak her-

DİPNOT

⁸ <https://opensource.org/> Erişim Tarihi: 29.08.2021.

⁹ <https://www.gnu.org/> Erişim Tarihi: 28.08.2021.

¹⁰ 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, m. 1/B.

¹¹ Yargıtay 11. H.D., T.09.05.2017, E.2015/12923, K. 2017/2724, www.kazanci.com, E.T. 29.08.2021.

BÖLÜM 3/1

kes tarafından erişilebilen, geniş kitlelerin kullanımına açık olan programların kullanılması ve geliştirilmesi amacı ile piyasaya sürülmüş olması durumunda başka kişilerce izinsiz olarak kopyalanması veya elde edilmesi hali ortaya çıkabileceği için hukuki bir koruma gereksinimi ortaya çıkmaktadır.

Bilgisayar programlarının türleri arasında yer alan kaynak kodlar daha sonradan aynı program üzerinde geliştirmeler ve programa eklentiler yapılabilmesi için de önem taşır. Kaynak kodları açık veya kapalı kaynak kodları olarak ikiye ayrılabilir. Bu kodlar üzerinde yapılan değişiklikler programın asıl işlevinden uzaklaşmasına sebebiyet verebileceği gibi program üzerindeki sahiplik durumuna da etki edebilir. Bu yüzden bir programın açık kaynak kodlu olup olmaması fikri mülkiyet hukuku açısından da önem taşımaktadır.

Açık kaynak kodlu yazılımlar bakımından eser özelliğini taşıma durumu ele alındığında; bu yazılımlar üzerinde değişiklik ve uyarılama yapılmasına eser sahibi tarafından izin verilmesi hususu belirleyici rol oynamaktadır. Bu sebeple açık kaynak kodlu yazılımlar üzerinde yapılan değişiklikler sonucu ortaya çıkarılan yazılımlar, yeni eseri meydana getiren kişinin özelliğini taşıması kaydıyla bağımsız bir eser olarak kabul edilebilmektedirler¹².

Yazılımlar üzerindeki hakların hukukten korunması yazılım alanında faaliyet göstermekte olan şirketlerin yatırımlarının da garanti altına alınmasını sağlamakla beraber, bu garantinin varlığı sektörün ve dolayısıyla ülke ekonomisinin gelişmesi için bir zorunluluktur. Türk hukuk sisteminde bilgisayar yazılımları; Rekabetin Korunması Hakkında Kanun, Türk Ceza Kanunu; Türk Ticaret Kanunu, Borçlar Kanunu ve Medeni Kanun'un ilgili maddelerince koruma altına alınmaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki Türk hukuk sistemimizde benimsenen normlar hiyerarşisi doğrultusunda bir konu özel kanunla düzenlenme alanı bulmuşsa; bu konu hakkında öncelikle ilgili özel kanun hükümleri uygulanmalı, ancak bu kanunun uygulama alanı bulmadığı hususlarda genel kanun hükümlerine başvurulmalıdır. Bu kapsamda da bilgisayar yazılımları Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile eser olarak kabul edilmiş ve ilgili kanun kapsamında koruma altına alınmışlardır, dolayısıyla bu yazılımlar ile ilgili hukuki sorunların çözümünde öncelikli olarak özel kanun olan Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na başvurulacak, sorun bu kanunda yer alan düzenlemeler çerçevesinde çözüme kavuşturulamazsa diğer kanunlardaki ilgili hükümlere başvurulacaktır¹³. Hukuk sistemimizde bilgisayar yazılımları Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümleri ile koruma altına alınmış olup, bu kanun çerçevesinde 'eser' olarak tanımlanmışlardır.

DİPNOT

¹² <https://www.startupnedir.com/islenme-eser-nedir/>, Erişim Tarihi: 28.08.2021.

¹³ Ceyda Akaydın, Yazılımlar Üzerindeki Hakların FSEK Çerçevesinde İncelenmesi, s. 1.

Kişilerin bir emek koyarak meydana getirdiği ürünlerinin eser kavramıyla tanımlandığı ve koruma altına alındığı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 2. maddesinde bilişim yazılımları, diğer bir adıyla bilgisayar programları, eser olarak kabul edilmektedir ve koruma altına alınmaktadır. İlgili kanun maddesi uyarınca bilgisayar programları; "herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler ve her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları" şeklinde belirtilmiş ve "eser" olarak ifade edilmiştir¹⁴. Kaynak kodları da bir programın geliştirilmesine ilişkin bir fikir sonucu ortaya çıkması sebebi ile Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında koruma alanı içerisine girmektedir.

Amerika, Japonya gibi birçok dünya ülkesinde bilgisayar yazılımları patent korumasına tabi olabilmektedir. Ancak ülkemizde patent korumasına tabi olabilmek için aranan şartlardan bir tanesi "buluş olma" şartıdır. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda belirtildiği üzere bilgisayar yazılımları buluş olarak nitelendirilemeyeceği için patent ile korunmaları mümkün değildir.

Bir yazılımın eser olarak değerlendirilebilmesi için kendine ait bir özellik taşıması, bir çalışmanın sonucu üretilmiş olması gerekmektedir. Başka bir eserden yararlanılarak oluşturulan ve o esere göre tamamen bağımsız olmayan eserler kanunen derleme veya işleme eser olarak adlandırılmaktadır. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 6. maddesi uyarınca; "bir bilgisayar programının uyarlanması, düzenlenmesi veya herhangi bir değişim yapılması" halinde eser işleme ve derlemeler adı altında eser olarak korunmaya devam edilecektir¹⁵. İlgili kanun hükmü uyarınca işleme eserler de kanuna göre eser olarak kabul edilmiş ve koruma kapsamına alınmışlardır. Bu kapsamda dikkat edilmesi gereken husus ise işleme ve derleme eserin, eser olarak kabul edilip korunması için kendisine kaynak olan eserin sahibine ait haklara zarar getirilmemiş olması gerekliliğidir.

Amerika, Japonya gibi birçok dünya ülkesinde bilgisayar yazılımları patent korumasına tabi olabilmektedir.

Açık kaynak kodlu yazılımlar, kullanıcıların incelemesine ve kullanımına açık olduğu için ve yine kullanıcılar tarafından kodlar üzerinde değişiklikler ve uyarlamalar yapılabildiğinden dolayı, bu işlemler sonucunda meydana getirilen yazılımlar, meydana getiren kişinin de imzasını taşıması kaydıyla bağımsız bir eser olarak kabul edilir ve yeni eseri meydana getiren kullanıcı da eser sahibine tanınan hakları kullanma yetkisine sahip olur¹⁶.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 8. maddesi uyarınca, "bir eserin sahibi, onu meydana getirendir" olarak kabul edildiğinden dolayı bilgisayar yazılımları yaratan kişi veya kişiler bu yazılımların sahibi olmaktadır. Aynı zamanda ilgili Kanun'un 10. maddesinde ise "bir eserin vücuda getirilmesinde yapılan teknik hizmetler veya teferruata ait yardımlar, iştirake esas teşkil etmez" hükmü yer almaktadır. Bu maddeden hareketle yazılımın oluşturulması sürecinde fikir ve tavsiyeler veren kişi veya kişiler eser sahibi olarak kabul edilmeyecektir.

Açık kaynak kodlar bakımından değerlendirilecek olursa, yeni bir yazılım oluşturan veya bir yazılımı geliştiren kişi, eser sahibi kabul edilmektedir. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu eser sahiplerine çeşitli haklar tanımaktadır ve bu haklara 13. madde ve devamında yer verilmektedir. Bu haklar mali haklar ve manevi haklar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Manevi haklar ilgili kanunda sınırlı olarak yer almıştır. Herkese karşı ileri sürülebilir ve kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar oldukları için herhangi bir süre kısıtlamasına tabi olan haklar değildir. Mali haklar ise eser sahibine ait, süre şartına tabi olan haklardır.

DİPNOT

¹⁴ 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, m. 2.

¹⁵ 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, m. 6.

¹⁶ Ceyda Akaydın, Yazılımlar Üzerindeki Hakların FSEK Çerçevesinde İncelenmesi, s. 4.

BÖLÜM 3/1

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında tanınmış olan telif hakkı koruması bilgisayar yazılımları bakımından birçok avantaj sağlamaktadır. Telif hakkı korumasının, patent korumasında veya ticari sır korumasında olduğu gibi sınırlı şartları olmadığından dolayı kapsamı daha geniş bir koruma alanı sağlamaktadır. Ayrıca telif hakkı ile koruma eser meydana geldiğinde, eser sahibi tarafından bir işlem yapılmasına gerek olmaksızın kendiliğinden elde edilmektedir. Telif hakkı korumasının sağladığı avantajların yanı sıra dezavantajlarının olduğu da ifade edilmektedir. Özellikle özgür yazılım destekçileri, telif hakkı korumasının zitti olarak değerlendirilebileceğimiz özgür dağıtım hakkını savunmaktadır.

C. Özgür Dağıtım Hakkı (Copyleft)

Özgür dağıtım hakkı, diğer bir adıyla Copyleft, eserleri kopyalamak, paylaşmak, değiştirmek ve geliştirmek için eşit ve devredilemez hakkı teşvik etme ve teşvik etme politika hedefini sürdürmek için telif hakkı yasasını kullanma stratejisidir¹⁷. Copyleft kavramı, telif hakkının sağladığı korumanın tam tersine hizmet ederek yazılımı özelleştirmek yerine yazılımı özgür tutmayı amaçlayan bir araç haline gelmiştir. Copyleft'in ana fikri, tüm kullanıcılara programı çalıştırma, kopyalama, değiştirme ve değiştirilmiş versiyonları dağıtma izni verirken, kendi kısıtlamalarını ekleme izni vermemektir. Özgür yazılımın dağıtımını hususundaki bazı kurallar, temel özgürlüklerle çelişmediği sürece kabul edilebilmektedir. Örnek olarak copyleft, yazılım dağıtılırken, diğer insanların özgürlüklerini yok sayan kısıtlamalar eklenememesi için konmuş kuraldır. Bu kural, merkezi özgürlükler ile çelişmek yerine; onları korumayı hedeflemektedir¹⁸.

V. SONUÇ

Özgürlük düşüncesinin her alanda ön planda tutulması gereksinimi ile ortaya çıkmış olan özgür yazılımların, özgür yazılım hareketinin destekçileri olarak faaliyet gösteren kullanıcıların emekleri sonucu gelişmesiyle, mülkiyete ve ticarileşmeye karşı gelme içgüdüğü giderek toplumda yaygınlaşmaya başlamıştır. Özgür Yazılım Vakfı kurucusu olan Richard Stallman'ın bir açıklaması da bu hususta aynı doğrultuda olup, kapalı kaynak kodların veya özgür olmayan kodların kullanılması halinde bazı kişilerin bu yazılımları kullanan kişiler üzerinde haksız bir iktidar kurduğunu ve baskı oluşturduklarını ifade etmektedir¹⁹. Tüm bu hususlar incelendiğinde birçok kurum ve kişinin, ticari veya kapalı yazılımların yerine güvenilirliği, eğiticiliği ve çok yönlü olması nedenleriyle açık kaynak kodlu yazılımları kullanmayı tercih ettiği görülmektedir.

DİPNOT

¹⁷ <https://copyleft.org/> Erişim Tarihi: 29.08.2021.

¹⁸ <https://www.gnu.org/philosophy/free-sw.html> Erişim Tarihi: 30.08.2021.

¹⁹ <https://www.gnu.org/philosophy/open-source-misses-the-point.html>, Erişim Tarihi: 22.09.2021

Buradan hareketle, bir özgürlük meselesi olan özgür yazılımlar, özgür dağıtım hakkı çerçevesinde koruma alanı bulmaktadır. Bunun yanında belirtmek gerekir ki, yazılımları nitelendiren "açık" veya "özgür" kelimeleri bu yazılımların bedava olmalarından ziyade, daha çok içeriklerine erişimin mümkün olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla, açık kaynak kodlu yazılımlar da özgür yazılımlar da bedava olmak zorunda değildirler. Her ne kadar açık veya özgür kelimelerinden bu yazılımların ücretsiz olabileceği anlamları anlaşılıyor olsa da açık kaynak kodlu yazılımların lisanslarının veya dağıtımlarının ücretli olarak erişime açıldığı durumlar da mevcuttur.

Yukarıda değinilen bilgiler ışığında, açık kaynak kodlu yazılımların yaygın kullanımları ve bu kullanımların ticarileşmesi de göz önüne alındığında, doğan hukuki koruma ihtiyacının yukarıda bahsedilen kanunlar ve özellikle Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında korunduğu açıkça görülmektedir. Dolayısıyla, ücretli veya ücretsiz olması fark etmeksizin kullanıcılara eğitici ve çok yönlü imkânlar sunan bu yazılımlardan kişilerin güvenle faydalanması imkânı doğmakta ve kişilerin bu faydalanmaları ile ilgili hakları hukuki düzlemde kendilerine yer bulmaktadır.

KAYNAKÇA

SACİT ARSLANTEKİN, 'Özgür ve Açık Kaynak Kodlu Yazılımlar Ve Bilgi Merkezlerine Etkisi', Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Dergisi, Cilt:44 Sayı:2.

ŞUAYIP İÇLİ, Fikri Mülkiyet Hukukunda Bilgisayar Programlarının Korunması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aralık 2019.

ŞENER DALYAN, Bilgisayar Programlarının Fikri Hukukta Korunması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2008.

EMİNE SENA YAZICI, Bilgisayar Programlarının Fikri Mülkiyet Hukuku Çerçevesinde Korunması, Yüksek Lisans Tezi, Mayıs 2019.

ANDREW M. ST. LAURENT, Understanding Open Source and Free Software Licensing <https://people.debian.org/~dktranz/legal/Understanding%20Open%20Source%20and%20Free%20Software%20Licensing.pdf>.

PELİN ÖZKAYA VE REFİK SAMET, 'Yazılım Ürünlerinin Telif Hukuku Kapsamında Korunması', Uluslararası Bilgi Güvenliği Mühendisliği Dergisi, C.6, S.1.

CEYDA AKAYDIN, 'Yazılımlar Üzerindeki Hakların FSEK Çerçevesinde İncelenmesi' http://www.ceydaakaydin.av.tr/files/yazilimlar_uzerindeki_haklar.pdf.

MUSTAFA FEDAI ÇAVUŞ, HALENUR SOYSAL KURT, Kamu Kurumlarında Açık Kaynak Kodlu Yazılımların Kullanımı, Siyaset Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, Temmuz 2017, Cilt: 5, Sayı:3.

CANAN KÜÇÜKALİ, Bilgisayar Programlarının Fikri Mülkiyet Kapsamında Korunması, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı, Y. 19, S. 37 (Bahar).

<https://gelecegiyazanlar.turkcell.com.tr/blog/acik-kaynak-kodlu-yazilim-open-source-software> (Erişim:18.08.2021).

<https://opensource.org/> (Erişim: 19.08.2021).

<https://www.oyd.org.tr/> (Erişim: 26.08.2021).

<https://binbiriz.com/blog/ozgur-yazilim-acik-kaynak-kodlu-yazilim-nedir>, (Erişim: 19.08.2021).

<https://www.ibm.com/tr-tr/topics/open-source> (Erişim: 26.08.2021).

<https://www.startupnedir.com/> (Erişim: 26.08.2021).

<https://fikrimulkiyet.com/> (Erişim: 27.08.2021).

<https://www.fsf.org/> (Erişim: 27.08.2021).

<https://www.gnu.org/> (Erişim: 28.08.2021).

<https://www.pardus.org.tr/pardus-tarihce> (Erişim: 29.08.2021).

<https://copyleft.org/> (Erişim: 29.08.2021).